

УДК 332.1:338.436 (477.46)

Хомяков В.І., д.т.н., професор,
Дідіченко Н.А., аспірант
Черкаський державний технологічний університет

МІСЦЕ ЧЕРКАСЬКОГО РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМНИХ АСПЕКТІВ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ.

В данной статье рассматривается значение агропромышленного комплекса для Украины – государства с огромным аграрным потенциалом, а также существующие проблемы, которые не позволяют реализовать этот потенциал и сдерживают развитие и усовершенствование агропромышленного комплекса нашего государства и Черкасской области в частности.

Ключевые слова: сельскохозяйственное производство, пищеперерабатывающая промышленность, агропромышленный комплекс.

In the article the importance of agro-industrial complex for Ukraine as a state with a great agricultural potential and existing problems, which do not allow to realize this potential and hamper the development and improvement of agro-industrial complex of our state and particularly Cherkasy region, are considered.

Key words: agricultural production, food processing industry, agro-industrial complex.

Постановка завдання. Україна є однією з небагатьох країн світу, яка володіє потужним аграрним потенціалом. Вигідне розташування країни в географічній зоні з помірним кліматом, великою кількістю родючих земель (Україні належать 23 % європейських та 3 % світових чорноземів [6, с. 5]), величезна площа сільськогосподарських угідь (70 % загальної площі нашої держави – це землі сільськогосподарського призначення [1, с. 507]), багатотисячолітній досвід аграрного розвитку, достатня кількість трудових ресурсів (сільське населення становить 31,1 % [1, с. 328]), суттєвий виробничий потенціал – все це є достатнім для того, щоб забезпечити обсяги виробництва сільськогосподарської продукції, в тому числі сировинних ресурсів для харчової та переробної промисловості, продовольчих продуктів для реалізації на внутрішньому та зовнішньому ринках, дотримуючись міжнародних стандартів. Черкаська область є однією з областей з найбільш розвинутим сільським господарством. За обсягом валової продукції область займає перше місце серед регіонів України [8, с. 14]. 3/4 земель Черкаської області – чорноземи, сільськогосподарські угіддя займають більше 69 % площі області, майже половина населення Черкащини (44,2 %) є сільським.

Стабільне функціонування продовольчого ринку для задоволення потреб населення в продуктах харчування повсякденного попиту є однією з головних умов стійкого і ефективного розвитку харчової промисловості й забезпечення економічної та продовольчої безпеки України і Черкаської області зокрема. Стан продовольчої сфери, яка виробляє продукти харчування, її продуктивність, екологічність та ефективність функціонування є нині одним із головних оцінних пріоритетів прогресу цивілізації. Зважаючи на виняткове значення і незамінність продуктів харчування, їх наявний обсяг та асортимент – це не лише індикатори вирішення продовольчої проблеми, а й соціально-економічний фундамент, на якому ґрунтується національна безпека держави. Інакше кажучи, наскільки потреби власного народу у високоякісних продуктах харчування задовольняються вітчизняним агропромисловим комплексом, такою ж мірою гарантується і національна безпека держави.

Сільське господарство є однією з найбільших галузей народного господарства. У перспективі Україна може не лише повністю забезпечити власні потреби в сільськогосподарській продукції, а й істотно збільшити свій експортний потенціал. Сільське господарство може і повинне стати галуззю, що відіграватиме винятково важливу роль.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку галузей сільськогосподарського виробництва та харчопереробної промисловості займаються Яценко В.М., Россоха В.В., Саблук П.Т., Бойко В.І., Гайдуцький П.І., Дем'яненко М.Я., Руснак П.П., Миндра І.А., Данік Н.В., Макаван Є.В., Білоусько Т.Ю., Пронько Л.М., Бурковська А.В. та інші. Проблеми формування й ефективного використання ресурсного аграрного та переробного потенціалу вивчаються такими вченими, як Андрийчук В.Г., Богуцький О.А., Веденичев П.Ф., Гайдуцький П.І., Македонський В.І., Онищенко А.М., Пасхавер Б.Й., Соловійов М.Ф., Шиян В.Й., Юзефович А.Е.

Виклад основного матеріалу. Ряд невирішених питань та проблем склалися внаслідок певних особливостей сільськогосподарського виробництва. Головним фактором виробництва в сільському господарстві є земля, ефективність використання якої прямо впливає на результати діяльності господарюю-

чого суб'єкта. Характерним для сільськогосподарського виробництва є його сезонність і тривалість виробничого циклу. Формування оборотного капіталу товаровиробника визначається сезонними потребами в оборотних коштах і тим, що переважна частина оборотних активів підприємств формується в натуральній формі (молоді тварини, тварини на відгодівлі, насіння, добрива), обминаючи грошову фазу кругообігу. При співпраці з іншими підприємствами та населенням у процесі виробництва та збуту сільськогосподарської продукції часто характерною є наявність цінового розподілу не на користь сільськогосподарських виробників. Особливостями виробництва в сільському господарстві є суттєва залежність сільськогосподарських виробників від природних та кліматичних умов, внаслідок впливу яких змінюються обсяги виробництва, якість сільськогосподарської продукції та відбувається коливання у формуванні цін. Продукція сільськогосподарського виробництва потребує певних особливих умов зберігання та транспортування і затрат на їх забезпечення. До того ж, продукція тваринництва має короткий термін зберігання і потребує для збереження якості швидкої її реалізації та доставки на переробні підприємства.

Характерними рисами розвитку сільського господарства в Україні та Черкаській області зокрема є, з одного боку, переважаюче зосередження валової продукції аграрної галузі у господарствах населення, а з другого боку – вирощування у великих агроформуваннях потенційно найбільш конкурентоспроможних на зовнішньому і внутрішньому ринках сільськогосподарських культур – зернових, ріпаку, соняшнику тощо.

На сьогодні в АПК існує цілий ряд проблем, серед яких низька якість сировини для переробних підприємств, питання якості і конкурентоспроможності продукції вітчизняного виробництва, значний моральний та фізичний знос основних засобів, що потребує проведення реконструкцій, заміни технологічного обладнання на більш сучасне, енергозберігаюче, що сприяє зниженню витрат виробництва, збільшенню обсягу продукції, яка виробляється, поліпшенню її якості, створює для підприємства умови функціонування в конкурентному середовищі.

Негативними факторами розвитку АПК України та одночасно і зовнішньоекономічних відносин є висока собівартість сільськогосподарської продукції, її низька конкурентоспроможність, нерозвиненість базових інститутів ринкової економіки, недосконалість механізмів державного регулювання, нерозвиненість ринкової інфраструктури підтримки експорту, відсутність постійних і надійних інститутів та систем фінансування і кредитування вітчизняних виробників. Забезпеченість підприємств галузей аграрного сектора економіки технічними засобами становить 45-65 % від технологічної потреби, більшість яких потребує заміни. Для відновлення технічного потенціалу аграрного виробництва та доведення його до рівня технологічної потреби необхідно протягом 10 років щорічно інвестувати в галузь 40 млрд. грн. [4, с. 126]. Державна підтримка агропромислового комплексу через передбачувану податкову, амортизаційну, цінову і кредитну політику є важливою складовою процесу становлення та розвитку АПК України. Бюджетні дотації і субсидії в загальному обсязі фінансування аграрного виробництва становили лише 8-9 %. Амортизаційна політика в Україні не має інвестиційного спрямування. Амортизаційні відрахування дають змогу відтворити основні засоби лише за 16 років. А для задоволення потреби в основних засобах при такому розмірі амортизації необхідно 149 років [4, с. 127].

Серед проблемних питань агропромислового комплексу нашої країни та області – необхідність посилення уваги до інвестування агропромислових підприємств. Об'єктивною необхідністю та важливою складовою інвестиційного процесу є формування інвестиційної привабливості підприємств АПК для вітчизняних та іноземних інвесторів. Адже чим активніший інвестиційний процес, тим стрімкіші темпи відтворення засобів виробництва і робочої сили. В умовах обмеженості бюджетного фінансування, інституціональної недорозвиненості відповідної інфраструктури, орієнтованості небанківських фінансових установ, зокрема кредитних спілок, переважно на споживче кредитування постає необхідність подальшого розвитку та удосконалення банківського кредитування сільськогосподарських підприємств. Інвестиційні процеси в галузі сільськогосподарського виробництва стримує його специфічність, за якої інвестиції, що вкладаються у розвиток виробництва, мають тривалий період окупності. Недоліком сучасного інвестування агропромислового виробництва є значна диспропорція в структурі капіталовкладень. Левова її частка припадає на переробку аграрної продукції. Причиною низької інвестиційної активності інвесторів у сільському господарстві є низька продуктивність і великий ризик у тваринництві та значна невизначеність з поверненням капіталу у рослинництві. У 2010 році іноземні інвестиції у сільське господарство України становили 1,9 % від загального обсягу інвестицій, а у виробництво харчових продуктів – відповідно 4,2 %. Показниками, що характеризують позитивні ознаки інвестиційної привабливості підприємств, є стан матеріально-технічної бази та її відповідність рівню науково-технічного прогресу, виробничий і експортний потенціал підприємства, стабільність ринку продукції, яка випускається, фінансова стабільність і рентабельність підприємства, окупність інвестицій. На сьогодні інвестиційна привабливість АПК залишається досить низькою через брак власних коштів для розвитку. Тому і надалі великою проблемою залишається перехід АПК на інвестиційний шлях розвитку.

Актуальною є проблема вдосконалення системи оподаткування аграрного сектора економіки. Режими оподаткування, які на сьогодні застосовуються в Україні, не відповідають сучасним вимогам, оскільки податкове навантаження на галузь досить велике, і більшість сільськогосподарських товаровиробників навіть при мінімальних доходах не в змозі сплачувати податки. Особливо це стосується прямого оподаткування, яке у галузі представлено фіксованим сільськогосподарським податком. Його розмір залежить від площі сільськогосподарських угідь та їх промислової оцінки, а товаровиробник повинен його сплатити незалежно від фінансового результату діяльності, тобто навіть збитковій підприємства повинні знайти кошти для погашення податкового зобов'язання.

Для аграрних підприємств гостро постають проблеми соціально-виробничих відносин, що зумовлені складністю непривабливих умов праці, постійним емоційним навантаженням на людину під час праці, потребою у високій кваліфікації персоналу. Всі ці проблеми впливають на соціально-трудове забезпечення конкурентоспроможності.

Після світової фінансово-економічної кризи у 2008 році, яка призвела до суттєвого зниження основних показників АПК України, з 2009 року наша країна почала нарощувати виробництво певних видів сільськогосподарської продукції, тим самим набуваючи можливості експортувати на світовий ринок досить широку групу продукції та продовольства АПК України. Однак експортний потенціал агропромислового комплексу використовується лише на третину [3, с. 64]. На ефективність українського експорту продукції АПК негативно впливають, перш за все, внутрішні чинники, такі як: повільна структура перебудови виробництва, недостатнє запровадження новітніх технологій зберігання, переробки й транспортування сільськогосподарської продукції, її висока собівартість. Тому розширення можливостей внутрішнього ринку поряд з експортною політикою є важливим аспектом зовнішньоекономічної діяльності.

Слід зазначити, що Україною експортується переважно сировина (зерно, ріпак, насіння олійних культур), а не продукти її переробки, які мають високу додану вартість. Це є величезними втратами для державного бюджету. Ще раз це підкреслює великі потенційні можливості сільськогосподарської галузі нашої країни та одночасно її економічну недорозвиненість і недосконалість. Проблемою є збільшення імпортованих продуктів харчування (м'яса, фруктів і т.д.), що призводить до зменшення збуту продуктів вітчизняного виробництва та отримання сільськогосподарськими товаровиробниками збитків, бо більшість продовольчих вітчизняних товарів є неконкурентоспроможними на ринку. Неврегульованість експорту та імпорту, відсутність балансу між ними, невідкоригованість експортно-імпортних процесів залишають відкритим внутрішній ринок для багатьох товарів і відіграють негативну роль у захисті зовнішньоекономічних інтересів України і виробників вітчизняної продукції, національних інтересів нашої держави. Тим більше, що продукцію, яка завозиться, в переважній більшості Україна виробляє або може виробляти в достатніх обсягах для потреб внутрішнього ринку.

Економічна концентрація є невід'ємним атрибутом розвитку агробізнесу в світі. Великі приватні підприємства, що орендують від 30 до 200 тис. га сільськогосподарських земель, мають можливість використовувати переваги приватної власності в умовах великомасштабного виробництва, що є реальною гарантією їх ефективної діяльності, спрямованої на стабілізацію та зростання виробництва в аграрному секторі України. На сьогодні в Україні функціонує понад 30 аграрних холдингів. Однак поряд з позитивними факторами функціонування агрохолдингів є і ряд негативних моментів. Концентрація землі агрохолдингами шляхом витіснення з ринку оренди землі певної кількості аграрних підприємств і фермерів створює нову соціально-економічну ситуацію на селі [7, с. 81]. Адже фермерські господарства відіграють значну роль у виробництві сільськогосподарської продукції, продовольчому забезпеченні населення, формуванні пропозиції на регіональних і локальних продовольчих ринках. Діяльність фермерських господарств сприяє вирішенню соціальних проблем села, налагодженню стійкого розвитку сільських територій, забезпеченню зайнятості та підтримці доходів сільського населення. У подальшому соціально-економічна роль фермерських господарств буде зростати у вирішенні таких питань, як наповнення місцевих і регіональних агропродовольчих ринків, виробництво продукції «екологічного сільського господарства», надання суспільних благ (збереження сільського розселення і сільського способу життя та культури, задоволення рекреаційних потреб). Проте потенціал фермерських господарств використовується недостатньо ефективно, оскільки власники господарств (сільські підприємці) стикаються з правовими, економічними, соціальними проблемами в процесі свого функціонування і розвитку. Особливо гостро стоять проблеми дефіциту кредитних ресурсів як наслідок неефективної державної підтримки аграрного сектора економіки, слабка доступність для дрібних підприємців-фермерів комерційного кредиту, недостатній розвиток сільської кредитної кооперації, відсутність відповідного вимогам інноваційного розвитку системи збуту продукції і, як наслідок, втрата потенційних доходів, високі витрати, обумовлені відсутністю налагодженого та ефективного матеріально-технічного й виробничого обслуговування фермерських господарств. Саме тому виникає необхідність

пошуку шляхів поліпшення фінансового стану фермерських господарств через розв'язання проблем формування та використання їхніх фінансових ресурсів.

Найбільш негативних змін зазнало внаслідок кризових явищ в АПК тваринництво. Особливістю молочного виробництва є використання в процесі відтворення живих організмів, які мають певні фізіологічні властивості у процесі свого розвитку, нездатність молока до тривалого зберігання і малотранспорتابельність, що потребує розвитку системи його зберігання і реалізації у максимально короткий термін, фактор сезонності, який є найвагомішим чинником формування обсягу виробництва і реалізації молока (сезонне розтєлення корів, кормова база), що потребує планування та здійснення якісної кормозаготівлі та регулювання репродукції тварин. Сформований в основному дрібнотоварними господарствами ринок заповнений неконкурентоспроможним товаром, оскільки технічна та технологічна відсталість виробництва в цих господарствах не дозволяє виробляти продукт з високою якістю. Саме вища якість імпортованих продуктів, порівняно з вітчизняними, та бажання споживачів познайомитися з новим асортиментом молочних товарів збільшує реалізацію імпортованих молочних продуктів. Проблема низької якості молочної сировини на українських ринках є причиною малодоступності ринків збуту ЄС для вітчизняних товаровиробників. Необхідно підвищувати конкурентоспроможність виробників молочної сировини та молочної продукції, збільшувати концентрацію виробництва, його економічну ефективність, адаптувати молочну галузь та молочне виробництво до вимог законодавства ЄС з гігієни та якості. Гострими та актуальними залишаються питання продовження терміну зберігання продуктів без вживання шкідливих консервантів, зростання виробництва продуктів глибокої переробки з високими оздоровчими і поживними властивостями, урізноманітнення та систематичне збагачення ринкової пропозиції.

Нині зростає пропозиція м'яса свиней, а пропозиція м'яса великої рогатої худоби скорочується. Але низька платоспроможність переважної частини населення призводить до того, що м'ясо птиці, виробництво якого стрімко збільшується, стало заміником для більшості споживачів [1, с. 177]. У Черкаській області пропозиція м'яса свиней зростає з 2005 року також значно стрімкіше, ніж по Україні, збільшується виробництво м'яса птиці (в 2006 році – на 17,6 % порівняно з попереднім роком, в 2007 році – на 77,7 %, в 2008 році – на 56,8 %, в 2009 році – на 41,8 %, в 2010 році – на 34,15 %) [8, с. 77]. Причинами зменшення виробництва м'яса великої рогатої худоби є недостатній розвиток кормової бази та відсутність збалансованої годівлі тварин, зменшення чисельності голів з року в рік [1, с. 174, 8, с. 174]. Негативним моментом є те, що витрати кормів на приріст живої маси худоби значно вищі, ніж передбачено нормативами. Перевищення норм витрат кормів негативно впливає на собівартість продукції. Ринок продукції тваринництва характеризується незбалансованістю попиту та пропозиції, невисоким рівнем внутрішнього споживання, недостатньо розвинутою ринковою інфраструктурою. Значне зростання імпорту м'яса в Україні спричиняє зниження можливих обсягів реалізації відповідного товару вітчизняного виробника. Сумніви щодо якості імпортованого м'яса не знижують купівельну активність певних верств населення. Виробництво основних видів тваринницької продукції залишається економічно не вигідним. Рівень рентабельності вирощування великої рогатої худоби на м'ясо в сільськогосподарських підприємствах нашої держави в 2010 році сягнув -35,9 % (по Черкаській області цей показник дорівнює -25,2 %) – найбільш низький показник упродовж останніх років. Позитивний показник рентабельності в цій галузі спостерігається ще в 1990 році [1, с. 148, 8, с. 35]. Все це стримує подальше інвестування в тваринницьку галузь. Середня вага одиниці великої рогатої худоби та середній річний удій молока від однієї корови значно менші порівняно з іншими країнами з розвинутою агропромисловістю. Поголів'я великої рогатої худоби зменшується з року в рік [1, с. 174, 8, с. 69], відповідно і обсяг виробництва м'яса та молока знижується [1, с. 179, 8, с. 77], хоча середній річний удій молока від однієї корови стабільно збільшується з 2007 року [1, с. 182], а по Черкаській області – з 2005 року, причому цей показник по зазначеній області значно більший за середній по Україні та займає третє місце серед всіх регіонів. Слід також відзначити достатньо швидкі темпи зростання середнього річного удою молока по Черкаській області: в 2007 році – на 30,2 % порівняно з попереднім роком, в 2008 році – на 26,9 %, в 2009 році – на 17,2 %, в 2010 році – на 17,8 % [8, с. 81]. Отже, для виходу галузі з кризи необхідно підвищувати економічну ефективність виробництва м'ясних ресурсів, особливо м'яса великої рогатої худоби та свинини, зменшувати витрати кормів на одиницю продукції та знижувати їхню собівартість. Особливого значення набуває поліпшення селекційно-племінної роботи, запровадження активної державної підтримки галузі.

Навіть за умов світової фінансової кризи сільське господарство і харчова промисловість отримували прибутки, і ця прибутковість зростає впродовж останніх років. Рентабельність виробництва сільськогосподарської продукції в 2007 році в Черкаській області становила 15,7 %, в 2009 році – 18,3 %, в той час як по Україні цей показник становив 13,4 та 13,8 % відповідно, але в 2010 році по Україні – 21,1 %, а по Черкаській області – лише 18,1 % [1, с. 147, 8, с. 35]. Але, незважаючи на це, АПК в Укра-

їні (за винятком великих агроформувань) функціонує в умовах постійного дефіциту обігових коштів. Позитивні показники прибутковості сільськогосподарської галузі досягаються за рахунок певних секторів аграрного виробництва, переважно рослинництва (рівень рентабельності в 2010 році зернових культур становив 13,9 % (по Черкаській області – 22,3 %), цукрових буряків – 16,7 % (20,2 %), картоплі – 62,1 % (14,4 %), молока – 17,5 % (17,0 %)) [1, с. 148, 8, с. 35]. Одним із найбільш рентабельних за останні роки в сільськогосподарських підприємствах є вирощування соняшнику, рентабельність якого в 2010 році становила 64,7 % (по Черкаській області – 69,2 %). Україна є однією з країн-лідерів вирощування олійних культур. Щорічно збільшується виробництво олійної продукції, зростають потужності з їх переробки. Олійно-жирове виробництво відноситься до галузей аграрного сектора з потужним експортним потенціалом, які формують бюджет держави (соняшник, ріпак, соя). Олія соняшникова експортується більш ніж до 56 країн світу. У 2010 році український соняшник становив 21 % загальної кількості експортованого насіння цієї культури в світі (1-е місце по експорту) [5, с. 91]. Але, незважаючи на таку, здавалося б, успішну ситуацію, навіть і в цьому випадку існує ряд проблемних аспектів. Урожайність олійних культур в Україні залишається на низькому рівні порівняно з іншими країнами-лідерами з виробництва олійних культур в світі. На сучасному етапі галузь функціонує на екстенсивній основі – розширюються посівні площі при динамічному спаді врожайності [1, с. 153, 167]. Це стосується і вирощування зернових культур, цукрових буряків, ріпаку, сої. Лише в 2011 році, за статистичними даними, врожайність багатьох сільськогосподарських культур стрімко зросла [9]. Для підвищення економічної ефективності галузі вирощування сільськогосподарських культур необхідно удосконалити регіональне розміщення посівів, виходячи з ботанічних та біологічних особливостей цих культур, технологій вирощування, підбору сортів, застосування інтенсивних технологій вирощування і збирання з метою зниження витрат на одиницю продукції, впровадження високоврожайних гібридів, залучення необхідних для розвитку галузі коштів та матеріальних ресурсів (техніки, добрив, насіння, гербіцидів) шляхом пошуку потенційних інвесторів і кредиторів

Висновок. Агропромисловий комплекс України та Черкаської області зокрема знаходиться у стані докорінної соціально-економічної перебудови. Щодо Черкаської області, в якій розвиток птахівництва вже займає лідируючі позиції серед інших регіонів України, наступним кроком на шляху розвитку та вдосконалення АПК є орієнтація на розвиток молочного скотарства. Аналізуючи тенденції становлення сільського господарства та його стан на сьогоднішній день, можна сказати, що для розвитку молочного скотарства в Черкаській області, незважаючи на всі існуючі проблеми та коливання або зниження деяких показників, є всі підстави, базове підґрунтя, великі перспективи та нереалізований потенціал.

Сільське господарство – це сфера виробництва, яка забезпечує ресурсами переробку промисловість. Найважливішою умовою, що забезпечує успішну роботу харчової промисловості, є стан сировинної бази та організація забезпечення підприємств сировиною. Для покращення виробництва продуктів харчової промисловості важливе значення має рівномірне надходження сировини у промислову переробку. Проблема сезонності виробництва сільськогосподарської продукції рослинного й тваринного походження є перепоною і невирішеним питанням на шляху рівномірності та стабільності постачання сировини на харчопереробні підприємства, яке залишається процесом, що потребує удосконалення. Тому постає необхідність налагодження таких взаємовідносин промисловості та сільського господарства, які сприятимуть зростанню сировинних ресурсів, покращенню їх якості та ритмічності поставок. Важливим фактором успішної реалізації завдань забезпечення населення продуктами харчування вітчизняного виробництва є раціональне розміщення харчової промисловості. Наближення промислових підприємств до джерел сировини і районів споживання готової продукції підвищує ефективність виробництва та реалізації продтоварів, зменшує втрати при збереженні та транспортуванні, істотно впливає на якість.

Найважливішим і найактуальнішим невирішеним питанням серед інших вищезгаданих залишається питання розвитку та посилення економічної інтеграції в агропромисловому виробництві, поєднання виробництва сільськогосподарської продукції та її промислової переробки, тобто взаємодія сільськогосподарських і переробних підприємств. Зросла потреба в розробці та відпрацюванні нових ринкових підходів до взаємовідносин між виробниками сировини та її переробниками, які б забезпечили високий рівень економічної ефективності. Збалансованість виробництва сировинних ресурсів з потужностями переробної і харчової промисловості є основою для подолання та вирішення всіх вищезазначених проблем.

Беручи приклад з економічно розвинених країн з високим рівнем розвитку агропромисловості, в яких сільське господарство являє собою «агробізнес» [2, с. 64], Україна повинна обрати стратегічний напрямок розвитку агропромислового комплексу, який дозволить подолати всі проблеми, ліквідувати недоліки та причини, що гальмують процес становлення та розвитку, удосконалення та підвищення ефективності АПК України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Статистичний щорічник України за 2010 рік / за ред. О.Г. Осауленко. – К.: Державне підприємство «Інформаційно-аналітичне агентство», 2011. – 566 с.
2. Хомяков В.І. Економіка сучасної України: навч. посіб. / В.І. Хомяков, І.В. Бакум. – К.: Кондор, 2009. – 426 с.
3. Маказан Є.В. Проблеми зовнішньоекономічної діяльності агропромислового комплексу України / Є.В. Маказан, А.О. Кріпак // Облік, контроль та аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. – Черкаси: ЧДТУ, 2011. – 137 с.
4. Россоха В.В. Вплив світової кризи на аграрний сектор України / В.В. Россоха // Облік, контроль та аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. – Черкаси: ЧДТУ, 2011. – 137 с.
5. Дяченко О.В. Сучасний стан на ринку олійних культур та його оцінка / О.В. Дяченко // Облік, контроль та аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. – Черкаси: ЧДТУ, 2011. – 137 с.
6. Яценко О.М. Економічний аналіз загального стану сировинних ресурсів переробної та харчової промисловості / О.М. Яценко // Облік, контроль та аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. – Черкаси: ЧДТУ, 2010.
7. Нужна О.А. Тенденції розвитку агрохолдингів в Україні / О.А. Нужна // Облік, контроль та аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. – Черкаси: ЧДТУ, 2011. – 137 с.
8. Сільське господарство Черкащини 2010: стат. зб. / за ред. В.П. Приймак – Черкаси: Головне управління статистики в Черкаській області, 2011. – 253 с.
9. www.ukrstat.gov.ua – Державна служба статистики України

Стаття надійшла до редакції 29.08.2012.

УДК 338.43.009.12

Яценко В.М., д.е.н., професор,

Карпенко Я.В., аспірант

Черкаський державний технологічний університет

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТА ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статье проанализированы методические подходы к определению категории «конкурентное преимущество», рассмотрены факторы, влияющие на формирование конкурентных преимуществ предприятий. Рассмотрен механизм формирования конкурентных преимуществ перерабатывающих и сельскохозяйственных предприятий. Исследовано их значение для повышения конкурентоспособности предприятий на долгосрочную перспективу.

Ключевые слова: конкурентоспособность, конкурентные преимущества, перерабатывающие предприятия, сельскохозяйственные предприятия.

In the article methodological approaches to the definition of the category of «competitive advantage» are analyzed, the factors which influence on the formation of competitive advantages are considered. The mechanism of the formation of agricultural and processing enterprises competitive advantages is considered. Their importance for the increase of enterprises competitiveness in long term perspective is investigated.

Key words: competitiveness, competitive advantages, processing enterprises, agricultural enterprises.

Постановка проблеми. Ефективність діяльності підприємства в умовах ринкової економіки багато в чому визначається його конкурентною позицією, яка залежить від наявних конкурентних переваг. Проблема забезпечення виживання та неперервного розвитку є однією з першочергових для будь-якого підприємства, а в основі її розв'язання лежить робота зі створення конкурентних переваг. Проте переробні, а особливо сільськогосподарські підприємства не завжди приділяють достатню увагу визначенню і формуванню власних конкурентних переваг, що не дає змоги повністю реалізувати їх виробничий потенціал і може бути перепорою для сталого розвитку. Той факт, що Україна є членом Світової організації торгівлі, також підсилює актуальність проблеми формування конкурентних переваг вітчизняних сільськогосподарських та переробних підприємств.